

Søknad til Extrastiftelsen om midler til prosjektet

Tidlig språkstimulering med Karlstadmodellen – bøker til barn med språkvansker

Ref. 2012/135-1/JM 3.9

SLUTTRAPPORT

Norsk Nettverk for Downs Syndrom – viktige formål

Norsk Nettverk for Down Syndrom (NNDS) har som 2 av sine viktige formål å - samle og formidle kompetanse om Down Syndrom og - å være søkerorganisasjon for prosjekter og tiltak som kommer mennesker med Down Syndrom til gode.

Lovendringer, politiske vedtak, endringer av samfunnets holdninger, informasjon og kunnskap gir og skal sikre mennesker med utviklingshemming – eller lærevansker som NNDS ønsker å benytte som begrep – mulighet til samfunnsdeltakelse. De skal lære, de skal ha en jobb og de skal delta i samfunnets mange store og små aktiviteter.

Språk - å kunne snakke, og forstå det man hører – er en forutsetning for å være i, og å være en del av samfunnet. Jo tidligere språket læres – både gjennom tegn til tale og gjennom uttale og forståelse av ord og setninger, jo bedre forutsetninger har mennesker med Down Syndrom til å nå målet om samfunnsdeltakelse.

Det norske undervisningssystemet har hittil i liten grad utviklet læremidler og språktreningsmateriell tilpasset mennesker med Down Syndrom/lærevansker. Pedagoger og foreldre har i stor grad produsert eget materiell til den enkelte elev, men har som følge av mangel på ressurser bare i begrenset grad kunnet utvikle undervisningsmateriell til bruk utenfor den enkelte barnehage og skole.

Mens utviklingen av læremateriell og metoder har vært begrenset i Norge har man i andre land i Europa utviklet metoder og materiell for språktrening for mennesker med Down Syndrom/lærevansker.

Den svenske professoren, Iréne Johansson, har siden slutten av 1970-årene ledet utviklingen av «Karlstadmodellen» i samarbeid med foreldre, undervisningspersonale og forskere.

Med støtte fra ExtraStiftelsen har et prosjekt ledet av STATPED Sør-øst, avd. kontor Kristiansand nå oversatt og tilpasset Karlstadmodellens læringsressurser og metoder til norsk språk. Ved avslutningen av prosjektet gjøres materiell og metoder allment tilgjengelig.

NNDS setter stor pris på den støtten som prosjektet har mottatt fra Extrastiftelsen og som har gjort det mulig å realisere planene om å bruke en anerkjent metode for språkundervisning for mennesker med Down Syndrom i norsk utgave.

Innledning til prosjektrapporten

Norsk Nettverk for Downs Syndrom – NNDS – har lenge sett behov for å få et større og tilpasset utvalg av tilrettelagt språktreningsmaterieil for barn med språkvansker og sen språkutvikling. Materieilet skal støtte opp under barnets utvikling av språklyd, ord og begreper, språkstruktur og også gi støtte ved bruk av tegn. Det skal også stimulere bruk av andre sanser som bevegelse og sensoriske innfallsvinkler til språkstimuleringen. Bruk av «Karlstadmodellen» falt naturlig inn med sitt materiale for stimulering av språkutviklingens ulike fasetter.

Bakgrunn

Alle barn har rett til ytringsfrihet. Denne rett skal omfatte frihet til å søke, motta og meddele opplysninger og idéer av ethvert slag uten hensyn til grenser enten det skjer muntlig, skriftlig eller på trykk, i kunstnerisk form eller gjennom en hvilken som helst uttrykksmåte barnet måtte velge (FN's barnekonvensjon art.13).

Dette prosjektet dreier seg om å oversette og tilrettelegge tegnsatte bøker og språktreningsmaterieil til barn med språkvansker og hørselshemming i Norge. Modellen brukes i dag av Statped, barnehager og skoler i en rekke kommuner over hele Norge.

Gjennom Karlstadmodellen har Iréne Johansson, tidligere professor i fonetikk og spesialpedagogikk, utviklet en praktisk spesialpedagogikk med lekbasert treningsmaterieil for språkutvikling hos barn med språkvansker. Hatten Forlag i Sverige har videreutviklet Iréne Johanssons idéer og utviklet en rekke produkter som er tilpasset barn med ulike språknivå. For å få oversatt materialet til norsk, gikk vi gjennom det aktuelle svenske materialet som omfattet bøker, ordkort og setningspuslespill i konseptene «Babblarne» og «Olle&Mia». Disse bøkene er tilpasset barnas behov både gjennom enkle bilder uten for mange detaljer og med enkel tekst. Tekstene er tegnsatt med gloser fra tegnspråk, begreper som er tilpasset barnas utviklingsnivå og virkelighet og barnas behov for grammatiske strukturer og språkbruk. Den helhetlige tilnærmingen til språkets ulike elementer er basert på Bloom og Laheys språkmodell. Tegn og ordbilder som elementer i en tydeliggjørende pedagogikk, er bærende elementer i bøkene og konseptene. Bøkene er også viktige for å utvikle barnets identitet som leser. Mange av barna er så visuelle at de lærer å 'lese' tegnillustrasjonene før de leser ordbildene.

I sitt pedagogiske veiledningsarbeid har Statped og brukerorganisasjoner registrert stor etterspørsel fra barnehager, skoler og hjem etter systematisk språktreningsmaterieil som kan fungere i en-til-en-situasjon og som brobygger mellom barnet og andre barn.

Søknaden til ExtraStiftelsen omfattet småbøker, ordkort, setningspuslespill og spill i konseptene «Babblarne» og «Olle&Mia» som var utgitt av Hatten Forlag i Sverige. I Sverige har «Babblarne» og «Olle&Mia» eksistert i mange år. De er svært populære og underbygger den strukturerte språkutviklingen for mange barn. Bøkene og tilleggsmaterialet brukes både av profesjonelle og av familiene selv. Materialet er tilpasset barnas behov både gjennom enkle bilder uten for mange detaljer, enkel tekst og begreper som er tilpasset barnas virkelighet samt språkbruk. Det er et mål at alle ord/tekster gjennom prosjektarbeidet blir tegnsatt. Tegnmengden som er brukt til materieilet skulle i utgangspunktet dekke dette behovet. Det var nødvendig at dette ble dekket av eksisterende tegn, men også en del nytegning måtte gjøres av Statped Midt (Avd. for læringsressurser og teknologiutvikling). Bøkene har også vært viktige for å utvikle barnets identitet som leser og som hjelpemiddel for kommunikasjon med barnets nære omgivelser.

Det fantes ikke tilsvarende konsepter i Norge, og fram til nå har foreldre og profesjonelle bestilt det svenske materialet og oversatt, tegnsatt, klippet og limt for å tilpasse materialet til norsk.

Vi/Statpeds kompetansesentre som arbeider med språkutvikling hos barn med språkvansker bl.a. med grunnlag i «Karlstadmodellen», opplever en stor etterspørsel etter disse bøkene og materialet på norsk og med norske tegn. Det ble undersøkt om det er grunnlag for en kommersiell utgivelse blant annet gjennom forlaget GAN Aschehoug som utgir en rekke spesialpedagogiske bøker og språktreningsmateriell. Konklusjonen var at det ikke er grunnlag for kommersielle utgivelsene av disse produktene.

En utfordring med å tegnsette bøker i Norge er at det er ulike forlag som sitter på rettighetene til tegnillustrasjonene som benyttes i de mest brukte oppslagsverkene, «Ordboken» og «La Hendene Snakke». Statped Midt (Møller, avd. for læringsressurser og teknologiutv.) har i forbindelse med prosjektet «Tegnbanken» (finansiert av «ExtraStiftelsen») lyktes med å få bruke disse tegnene vederlagsfritt. Denne retten vil også gjelde tegnsetting av det aktuelle materialet som denne søknaden omfatter. Det vil være et viktig poeng at det er Statped som står som utgiver av bøkene.

Om produkter for barn som er tegnsatt i Norge

Gjennom prosjektene «Tegnbanken», «Ett skritt foran» og «Tusen ting å tenke på» har opplæring i tegnbruk som alternativ og supplerende kommunikasjon et godt utgangspunkt i Norge nå. Når det gjelder materiale produsert for barn med språkvansker som bruker tegn som ASK, er HLF's sangbok NMT og Eventyrbok med NMT (støttet av ExtraStiftelsen) viktige bidrag. Det er imidlertid andre bøker og språktreningsmateriell som er tegnsatt og som er tilrettelagt for å støtte opp under barnas språkutvikling som «Babblarne» og «Olle & Mia» utviklet av Hatten Forlag og Iréne Johansson. Behovet for at barn med språkvansker kan støttes i sin utvikling av bøker som er tegnsatt og tilpasset barnas språklige nivå, har vist seg å være stort.

Prosjektets målsetting

Prosjektets målsetting har generelt vært å oversette aktuelle deler av «Karlstadmodellens» stimulerings- og treningsmateriell fra svensk etter avtale med Hatten forlag. Dette har vært følgende utvalgte hovedpunkter:

- Å oversette, tegnsette og tilrettelegge bøker, ordkort og tilleggsmateriell fra konseptene «Babblarne» og «Olle & Mia» til norsk.
- Å gi barn med språkvansker på ordstadiet og tidlig grammatisk nivå et lekbasert språktreningsmateriell som kan brukes både i kommunikasjon og i vanlig lek sammen med andre barn og voksne samt i tilrettelagt språktrening.
- At foreldre og andre pårørende kan nytte bøkene og tilleggsmaterialet i kommunikasjon og annen språkstimulering med barn de har omsorgen for.
- Å øke utvalget av bøker som er tegnsatt og tilrettelagt for barn med språkvansker i Norge.
- Å tilrettelegge «Karlstadmodellens» strukturerte språktreningsmateriell på norsk for barn som trenger:
 - Begrepsutvikling
 - Fonologisk bevissthet

- Kunnskap og bevissthet om språkets grammatiske strukturer
- Materiell som øver språkbruk som f. eks. beskrivelse og samtale.

Prosjektets målgrupper og samfunnsmessig verdi

Prosjektets målgrupper er barn med språkvansker og kommunikasjonsvansker, barn som bruker tegn som alternativ og supplerende kommunikasjon og som trenger strukturert språktrening i sin begreps- og grammatikalske utvikling.

Prosjektet har vært – og vil være – et bidrag til å gi barn med språkvansker bedre muligheter for språkutvikling på sine premisser. Bedre språk vil på sikt gi bedre muligheter for et selvstendig liv, utdanning, jobb og inkludering i samfunnet.

Prosjektet har bidratt til at barn som trenger og velger tegn, ordbilder og bilder som alternativ og supplerende kommunikasjon, kan få tilbud om slikt materiell (jfr. Lov om elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) pgf. 2-16).

Prosjektets betydning

I og med at prosjektet ved sin slutt vil bidra med ca. 35 enkeltenheter av «Karlstadmodellens» vil prosjektet bidra til å gi barn med språkvansker bedre muligheter for kommunikasjon og språkutvikling på sine premisser. Prosjektet har således bidratt til at barn og unge med språkvansker har fått et stort og utvalg av tilrettelagt materiell som kan bidra til at barn og unge med språkvansker kan utvikle et språk som kan brukes til å lære, kommunisere og leke i samspill med andre barn. Prosjektet vil være et viktig bidrag til å bedre utviklingshemmede og hørselshemmede barns tilgang til tilrettelagt og lekbasert kommunikasjons- og språktreningsmateriell. Det har vært lite tilgang på strukturert språklig stimuleringsmateriell som «Karlstadmodellens». Prosjektet bidrar til at «Karlstadmodellens» strukturerte arbeidsmetoder med konseptene «Babblarne» og «Olle&Mia» vil gi et større tilfang av stimuleringsmateriell til barns språkutvikling i Norge.

Språktreningsmaterialet knyttet til «Olle&Mia», «Babblarne» og «Fingerreisen» vil være et meget godt bidrag til foreldres mulighet til å støtte opp under sitt barns språkutvikling på en enkel og morsom måte.

Prosjektorganisering

Det er et nettverk bestående av foreldre fra Norsk Nettverk for Downs Syndrom, International Association of the Karlstad Model (IAKM), pedagoger og leder fra Statped avd. Kristiansand, redaktør i Hatten Forlag og rådgivere fra utviklingsavdelingen ved Statped Midt som har utviklet søknaden.

Prosjektet er organisert som et samarbeid mellom Statped og Norsk Nettverk for Downs Syndrom (NNDS). NNDS har vært søkerinstans og har søkt om midler fra ExtraStiftelsen. Det er også deltakere fra NNDS som har vært administrativt ansvarlige for gjennomføring av prosjektet og er den instans som har hatt kontakt med Extrastiftelsen. NNDS har også vært økonomiansvarlig for prosjektet.

Følgende personer har deltatt som prosjektets referansepersoner fra brukersiden:

- Lars Erik Brustad, Oslo, adm. ansvarlig, kontakt med Extrastiftelsen

- Bjørn Næss, Tomter, økonomiansvarlig, regnskap
- Karianne Hjørnevik, Fredrikstad, søknadsutforming, prioriterte enheter for oversettelse, budsjettutforming og veiledende synspunkter til produksjon mv.

Fra Statpeds side har følgende deltatt i prosjektet og har i særlig grad arbeidet med den faglige siden:

- Jarl Formo, prosjektleder, ansvarlig for kontakt med Hatten Forlag og det faglige området for oversettelse,
- Monica Ingemarsson, språklig konsulent for svensk-norsk oversettelse
- Statped Midt, avd. for læringsressurser og teknologiutvikling, Nytegning av manglende språktegn

I tillegg til dette har Hatten Forlag vært en meget god ressurs i forhold til korrekturarbeidet. Forlaget har også stått for layout-arbeid og annet grafisk arbeid.

Samarbeidet mellom de involverte personer har i vesentlig grad gått via telefon og e-post samt at prosjektleder hadde møte med forlaget i Sverige ved oppstart av prosjektet. Forlaget har også vært den instans som har hatt kontakt med den svenske forfatteren, Iréne Johansson.

Gjennomføring

Statped avd. Kristiansand har hatt hovedansvaret for gjennomføring av prosjektet med oversettelse, tilrettelegging og distribusjon. Statped Midt bidro med tegnillustrasjoner. Hatten Forlag bidro med layout og design. Materiellet trykkes i Sverige og det er lagt opp til at opptrykk foregår som 'print-on-demand' for å sikre bærekraft økonomisk. IAKM og foreldre vil bidra som viktige brukere for å sikre at materialet i fortsettelsen av prosjektet blir et produkt som utvikles etter brukernes behov.

Generelt om prosjektets start og framdrift

Søknaden omfattet prosjektarbeid for året 2013 (01.01. – 31.12.2013 med avslutning 20.03.2014). Prosjektet har vært meget omfattende. Totalt omfattet prosjektet oversettelse og tilrettelegging på norsk (særlig med ny tegnsetting) for småbøker, spill- og lekemateriell og treningsmateriell. Totalt var det prioritert 33 enheter av slikt materiell. Hver enhet krevde norsk språktilpasning, språktegn (hvorav mange krevde nytegning), korrektursamarbeid med forlaget, forlagets layout og trykking ved ulike trykkerier. Alt dette krevde mye mere arbeid enn den arbeidsramme som var satt opp i prosjektsøknaden – 1 år.

På denne bakgrunnen ble det søkt om utvidelse av projektrammen med ett år – ut 2014 med den avslutningsprosedyren slik den er satt opp i tildelingsbrevet. Vi fryktet også at det ville bli en forsinkelse fordi vi etter januar måned 2015 ikke hadde fått tilsendt mer enn 4 enheter av småbøkene.

Tilgang til materialet, distribusjon og formidling

Alle produktene som prosjektet oversetter og slik genererer en rekke enkeltprodukter innen de valgte konsepter fra «Karlstadmodellen» vil etter hvert bli tilgjengelige for interesserte fagpersoner og foreldre/pårørende. Når prosjektet nå er ferdig - og etter hvert som materialets prosjektopplag blir trykket - vil det bli markedsført på Statpeds nettsider og distribuert/solgt i Statpeds nettbutikk.

Statped vil kunne gi en del informasjon om språktreningsmateriellet gjennom sitt veiledningsarbeid og sine kurs og gjennom sine utstillinger og deltakelse på konferanser, lærerstevner osv. Gjennom prosjektarbeidet har det også vært kurs mv. sammen med Norsk Nettverk for Downs Syndrom (NNDS).

Øvrig informasjon og markedsføring vil skje gjennom de informasjonskanaler øvrige deltakende organisasjoner har (IAKM, NNDS og Hatten Forlag, Sverige).

Materiellet fra prosjektet

Følgende oversikt er det materiellet som ble valgt for oversettelse til norsk og som ble ferdig innen prosjektperioden fram til 31.12.2014:

ART. NUMMER	TITTEL	TYPE
No 97	Ole & Mia: Her er jeg	Bok ISBN 978-82-323-0099-0
No 98	Ole & Mia: Jeg rydder	Bok ISBN 978-82-323-0100-3
No 101	Ole & Mia: Bytte leker	Bok ISBN 978-82-323-0101-0
No 99	Ole & Mia: Ole våkner	Bok ISBN 978-82-323-0103-4
No 100	Ole & Mia: Ole kler seg	Bok ISBN 978-82-323-0102-7
No 58-1/65	Ole & Mia: Base 1	Ordkort Språkpussel
No 58-2/66	Ole & Mia: Base 2	Ordkort Språkpussel
No 65	Ole & Mia: Språkpussel	Omslag
No 66	Ole & Mia: Språkpussel	Omslag
No 910	FølelsesMemo	Dobbeltsidige kort
No 910	FølelsesMemo pakning	Omslag
No 59-1	Ole & Mia: Klippedokker	Kartongark med figurer
NO 59-2	Ole & Mia: Klippedokker	Kartongark med figurer
NO 59-3	Babblarne: Klippedokker og ting	Pakke 1
NO 59-1	Tegnfasit	
Xx	Pakkeetiketter	Til No 59-1 og 59-2
No 162/1	Babblarne: Spillebok/1	Bok
No 162/2	Babblarne: Spillebok/2	Instruksjon
No 162	Babblarne: Spillebok	Oppgavekort
No 51	Babblarne: Dadda kommer på besøk	Bok ISBN 978-82-323-0093-8
No 52	Babblarne: Hvor er Babbas ting?	Bok ISBN 978-82-323-0094-5
No 53	Babblarne: i Bobbos veske	Bok ISBN 978-82-323-0095-2
No 54	Babblarne: i Babblarnes hus	Bok ISBN 978-82-323-0096-9
No 420	Babblarne: Fingerreisen	Bok ISBN 978-82-323-0097-6
No 420	Babblarne: Fingerreisen	Bokomsalg
No 58-3	Babblarne: Språkpussel	Ordkort
No 69	Babblarne: Språkpussel	Instruksjon
No 51-m	Babblarne: Dadda kommer på besøk	Memospill
No 52-m	Babblarne: Hvor er Babbas ting?	Memospill
No 53-m	Babblarne: i Bobbos veske	Memospill
No 54-m	Babblarne: i Babblarnes hus	Memospill
No 69	Babblarne: Språkpussel	Hefte
No 161	Babblarne: Spillebrett	Kartongplate i fire deler

Babblarne:

Babblarne er en gjeng med fargeglade figurer som et kommet for å gjøre språktrening til et spennende eventyr som man kan leke seg i. Den pedagogiske plattformen er Karlstadmodellen og språktreningen retter seg inn mot barn i tidlig språkutvikling. Babblarne er laget slik at alle kommer til å like dem og verken barn eller voksne kommer til å tenke på at det er språktrening det spesielt det handler om i leken og eventyrene i Babblarnes verden. Babblarne prater sitt eget språk som bygger helt på lyden i navnene deres. Ved å lytte på Babblarne når de prater og gjennom å høre deres måte å prate på, så trenes evnen til å anvende betoning og melodi i språket (Hatten Forlag).

Ole & Mia

Ole og Mia er naboer. Mia bor sammen med sin mamma, pappa og hans to søsken (Otto og Pia) og i nabohuset bor Ole med sin pappa og hunden sin. Bøkene om Ole og Mia er skrevet for å passe til alle barn, men særskilt for barn som trenger ekstra støtte i sin språkutvikling. Hver side består av bare ett bilde noe som gjør det lett for barnet å konsentrere seg om historien. Teksten er kortfattet og tydelig og i tillegg støttes den skrevne teksten med tegnillustrasjoner. Det gjør det enkelt å anvende tegn som en ekstra støtte når man leser for barnet (Hatten Forlag).

Oslo/ Kristiansand 09.02.2015

Lars Erik Brustad
Norsk Nettverk for Downs Syndrom

Bjørn Næss
NNDS

Karianne Hjørnevik
NNDS

Jarl Formo
Prosjektleder
Statped avd. avd. for læringsressurser og teknologiutv.